

Karla Kameníková

Samohláskové skupiny v dnešní španělštině

(posudek vedoucího bakalářské práce)

Metody moderní fonetiky umožňují exaktním způsobem a na velkém objemu dat ověřovat některé obecně rozšířené představy o shodách a rozdílech mezi jazyky. Tím, že dokáží přesně popsat konkrétní realizace konkrétních zvukových prvků v konkrétních kontextech, vytváří prostor nejen pro přesnější obecnou charakteristiku a srovnávání hláskových systémů, ale umožňují též odhadovat, jak se rozdílnost systémů odrazí ve výslovnosti nerodilých mluvčích, jakým způsobem systémové vlastnosti rodného jazyka ovlivní výslovnost jazyka nerodného. Karla Kameníková se ve své práci rozhodla prozkoumat výslovnost samohláskových skupin ve španělštině českých mluvčích. Vyšla přitom z předpokladu, že koexistence bohatého systému diftongů a hojně využívaných hiátových spojení, která je typická pro dnešní španělštinu, může českým mluvčím způsobovat potíže, protože v češtině má téma samohláskových skupin daleko menší systémovou závažnost.

Práce má tradiční strukturu. „Teoretická“ část zahrnuje první tři kapitoly. V té první autorka uvádí čtenáře do problematiky, stanovuje cíl práce a charakterizuje některé základní pojmy, jako je slabika a její hranice, diftong nebo hiát. Nejdůležitější teoretické výklady jsou obsaženy v druhé kapitole. Autorka v ní na základě studia sekundární literatury charakterizuje španělské samohláskové skupiny, předkládá jejich typologii (diftongy, triftongy, hiáty) a komentuje některé důležité souvislosti. Značnou pozornost věnuje též pravopisným otázkám, což je velmi případné: pravidla španělského přízvuku totiž mj. pomáhají v písmu rozlišit hiátové a diftongické skupiny, takže neznalost některých pravopisných pravidel může vést k chybné výslovnosti. Vzhledem k tomu, že cílem práce je analyzovat konkrétní ukázky, Karla Kameníková se zabývá též standardními i nestandardními obměnami diftongické / hiátové výslovnosti u rodilých mluvčích a analyzuje fenomény, jako je synalefa, syneréze a dieréze. Velkou pozornost věnuje též tzv. antihiátové tendenci, tj. tendenci vyslovovat diftong místo hiátu, jež španělštinu charakterizuje v minulosti i v současnosti. Právě vývojové, historické souvislosti jsou komentovány v třetí kapitole, předkládající velmi stručný historický výklad vývoje samohláskových skupin v češtině a španělštině. Autorčin nejzásadnější osobní přínos je obsažen v „praktické“ části, totiž ve čtvrté kapitole, předkládající popis a výsledky experimentu spočívajícího v srovnávací analýze nahrávek textů obsahujících vokalické skupiny, které pořídili studenti hispanistiky FFUK (a jako kontrolní skupina též dva rodilí mluvčí španělštiny). Tomuto experimentu se budu věnovat níže. Poslední kapitola stručně shrnuje výsledky práce.

Při hodnocení textu je třeba vzít v úvahu, že jde o práci bakalářskou, a to proto, že zejména experiment tvořící praktickou část vyžadoval od autorky dovednosti, jež nejsou v rámci výuky bakalářských předmětů vyžadovány. Mám na mysli nejen rozvržení výzkumu (identifikace typů zkoumaného jevu, sestavení textu pro nahrávky atd.), ale především analýzu dat (návěst užívání programu Praat není součástí kursu fonetiky v prvním ročníku). To znamená, že v tomto ohledu text rozhodně převyšuje obvyklé bakalářské práce, jeho příprava předpokládala osvojení si nikoli triviálních dovedností.

Zdá se mi, že Karla Kameníková navíc tyto obtížné úkoly zvládla velmi solidně: experiment je vystaven správným způsobem a práce s nahrávkami je rovněž v pořádku. Jistě, z analýzy dat by bylo možné vytěžit o trochu víc, bylo by možné naznačené souvislosti mezi výsledky a sledovanými proměnnými popsat podrobněji, ale i stávající podoba považuji za dostatečnou. Autorka se dle mého soudu dobře vyrovnala i s největším problémem při hodnocení dat, totiž s otázkou normy u výslovnosti samohláskových skupin. Jak známo, kodifikovaná španělská norma výslovně hodnotí jen některé samohláskové kombinace, někdy je proto stanovení „správné“ reference obtížné. Karla Kameníková si proto jako referenci zvolila výslovnost dvou španělských mluvčích, nikoli tedy „kodifikovanou“ výslovnost. To je dle mého soudu dobré rozhodnutí, protože umožňuje vztahovat se k reálné výslovnosti, včetně té „hovorové“. Že tím pádem má u některých jevů dvě varianty „referenční“ výslovnosti, je tedy v pořádku.

Rovněž výklady v teoretické části splňují požadavky kladené na bakalářskou práci. Místy je patrné, že autorka píše podobný odborný text poprvé, některé formulace jsou zjednodušující, někdy je vyjadřování neterminologické/neodborné, ale vždy jde o nedostatky, jež jsou na úrovni bakalářské práce přijatelné, nikdy nejde o zásadní problém. Výklad shrnuje jen základní stav problematiky, nikdy nejde do metodologických či teoretických podrobností, ale ani to není na úrovni bakalářské práce vyžadováno.

Jistě by bylo možné diskutovat o některých formulačních či jiných jednotlivostech, ale to nepovažuji za důležité. Obecné připomínky mám jen dvě:

- Citační konvence jsou většinou dodržovány, ale občas se objeví jiný způsob citování. Tato nejednotnost nejspíše vznikla v časové tísní při závěrečné úpravě textu, ale není žádoucí.
- Autorce se vcelku daří dodržovat adekvátní odborný styl jazykového výkladu, jen občas sklouzne k poněkud hovorovějšímu jazyku. Jisté potíže má s interpunkcí: v některých pasážích se objevují pravopisné chyby, zejména chybí čárka na konci vložených vět. Překvapivé je, že se tento problém objevuje jen v některých dílčích podkapitolách, jiné jsou zcela bez problémů – možná je na vině nestejně pečlivá kontrola textu při závěrečné úpravě.

Poznámky a náměty k obhajobě:

- S jakými technickými problémy se autorka během přípravy práce potýkala a co jí způsobovalo největší potíže při práci s programem Praat?
- Z analýzy vyplynulo, že proměnná „délka dosavadního studia španělštiny“ je méně významná než některé další proměnné. Čím si tu autorka vysvětluje? Je podle ní na středních školách při výuce španělštiny věnována zkoumanému tématu dostatečná pozornost?

Celkově se domnívám, že jde o zdařilou bakalářskou práci, byť s některými drobnými nedostatky. Doporučuji ji k obhajobě a předběžně se kloním k hodnocení *výborně*.

V Praze dne 5. 6. 2024

prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.